

Йыван Кырла – поэт, киноактёр **(учебный проект)**

Пашам ыштен:

7 классын тунемшыже

Васильев Эдуард ден

6 классын тунемшыже

Андреева Милана

Проектын вўдышö:

Григорьева Раисия

Александровна, марий

йылме да литератур

туньктышо

Звенигово, 2016 ий

2016 ий – Россий кино идалык

1931 ий 1 июньышто
икымше гана «Путёвка
в жизнь» кинофильм
ончыкталтын.

Цель ден задаче-влак

Цель: поэт, киноактёр Йыван Кырлан илыш - корно ден творчеством шымлаш.

Задаче-влак:

- Туныктышо Григорьева Р. А. деч Йыван Кырла нерген йодышташ;
- Районный ден школьный библиотекеште поэтын творчествоже нерген материалым кычалаш;
- Газет ден журнал материалым шымлаш;
- Материалым иктыш чумыраш;
- Презентацийым чонаш.

Проектын күлешлыкше:

2016 ий Россий кино идалык. Марий калык палышаш,
шарнышаш тўня мучко чапландарыше тале енжым,
кугешнышаш тудын дене.

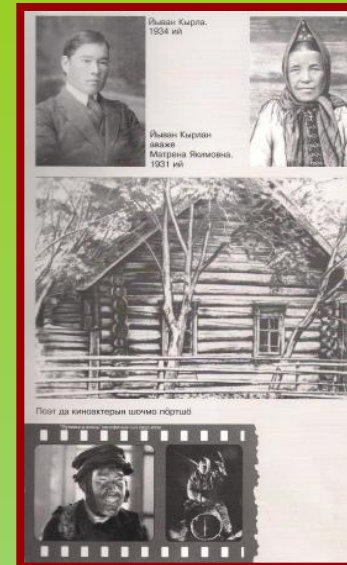
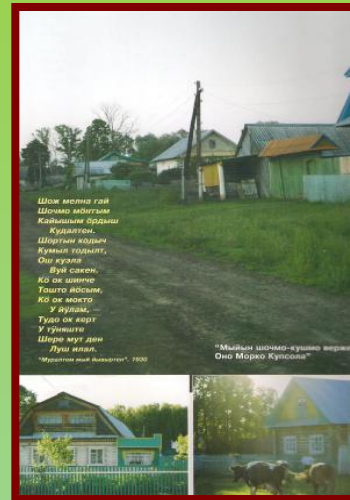
*«Мый верештым
кинолентыш,
Йырваш шарлыш лўмемат.
Кок ий модым
Мый киношто,
Кок ий годым чарныде.
Кө чыта гын,
Мыйым ужын,
Ончлде да воштылде!...»*

«Шож мелна гай шочмо сурт...»

Йыван Кырла 1909 ий 3 мартыште (у стиль дене 17 мартыште) йорло кресаньык ешеш шочын. Ачажым поян – влак орландарен – индырен пуштыныт. Кырла изинек неле пашаш кычкалтын: күтүм күтен, поян – шамыч деке тарзылыкеш пурен, күченат кошташ логалын... Шуко орлыкым, ойгым ужшо тулык рвезе ончыкыжым тунемашак шонен.

«Шож мелна гай шочмо сурт...»

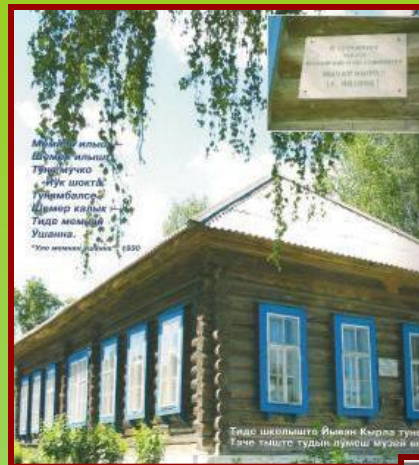
*Мыйын таче –
Шочмо кече!
Кап-кыл мучко
Вүр модеш!
Мыйым ыштыш
Марий вате
«Иле, - мане –
Шер теммеш!»*

Тунемме жапше

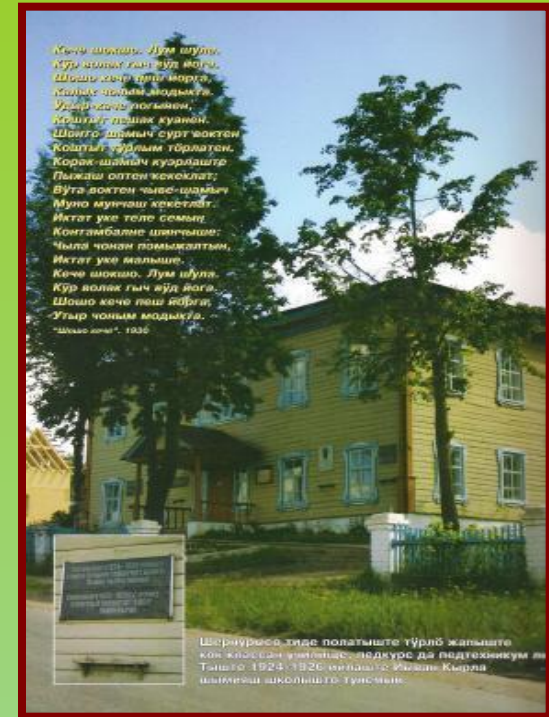
Ялысе школышто
тунеммек, шинчымашым
Шернур педтехникум
пеленсе шымияш
школышто шуя.
Школышто тунеммыж
годым литератур деке
шўманын, утларакше
поэзий деке тудын чонжо
шупшын.

Тунемме жап

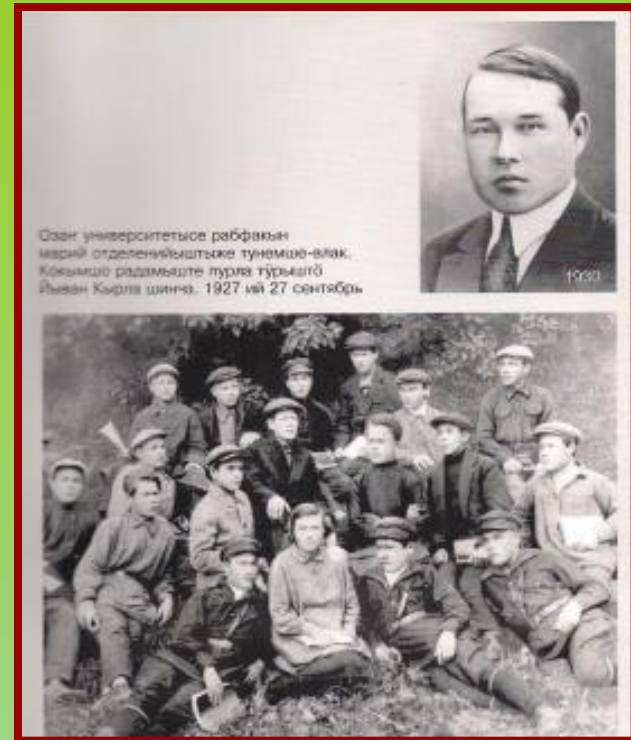
Школышто тунемме годым ик
утренникат, ик каныме касат тудын
выступлений деч посна эртен огул.
Тидын нерген туныктышо, вараже мер
пашаен Олык Ипайын пелашыже
Зинаида Яковлева шарналтен: «Түран
вургем чиен, йолыштыжо – йыдал.
Веселан шыргыжын, калык ончык
лектын, марла почеламутым лудеш.
Туге сайын лудеш, кө улметымат,
кушто шинчиметым мондет. Молодец,
Кырла! – ала-кө кычкырале».

Корным почо госрабфак

Рабфакыште Татар, Башкир, Удмурт, Марий кундем гыч студент-влак тунемыныт. Шинчымашым нӧлташ, литературым, йылмым йӧраташ Гурий Гаврилович Кармазин, Валерьян Михайлович Васильев полшеныт. Марий студент-влак ваш-ваш кылым кученыт, концертым, спектакльым шынденыт, каныш касым эртареныт.

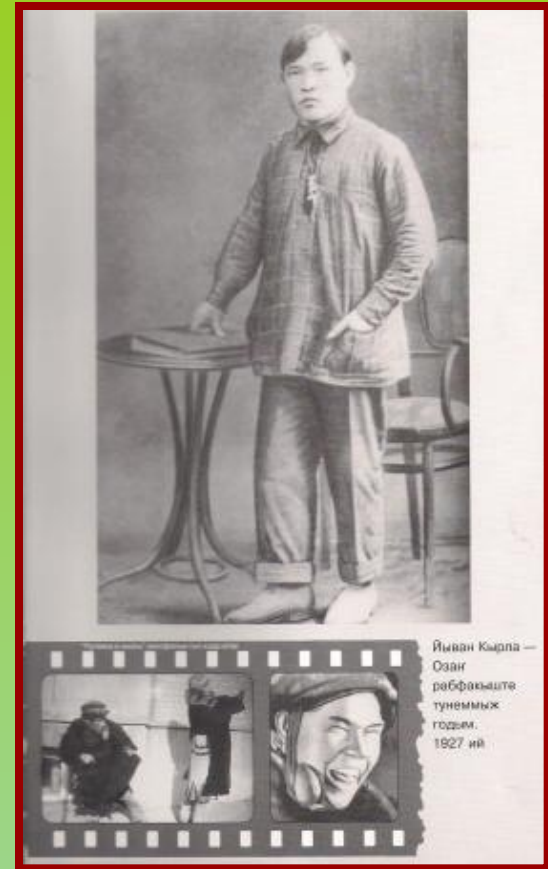
Корным почо госрабфак

Кеч пашаште, кеч тунеммаште
Йыван Кырла дене йокрокым шижын
огынал. Шке мыскараж дене эре
воштылтен.

Тыгерак студент Кузнецов шарналтен: ...
Икана студенческий столовойшто тыгай
онай лие. Рвезе-влак коклаште ала-кӧ
мыланна каласыш:

- Таче мемнан у повар пукшаш тӱналеш.
- А кӧ тудо тугай?
- Теве ужыда.
- Господа! Сегодня я для вас приготовил
специальный обед. Будем знакомы: я –
шеф-повар турецкой столовой Тефик
Заде-Оглы.

Сайрак ончална – Йыван Кырла. Тыге
Кырла мыланна киношто модмыш деч
ончычак усталыкшым ончыктен.

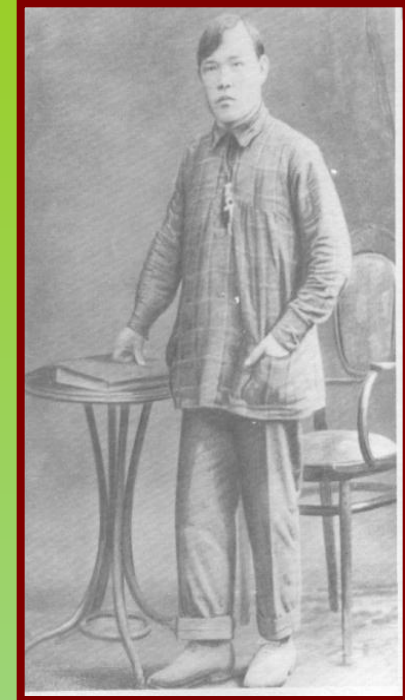
Йыван Кырла —
Озан
ребракыште
тунеммыш
годыч.
1927-ий

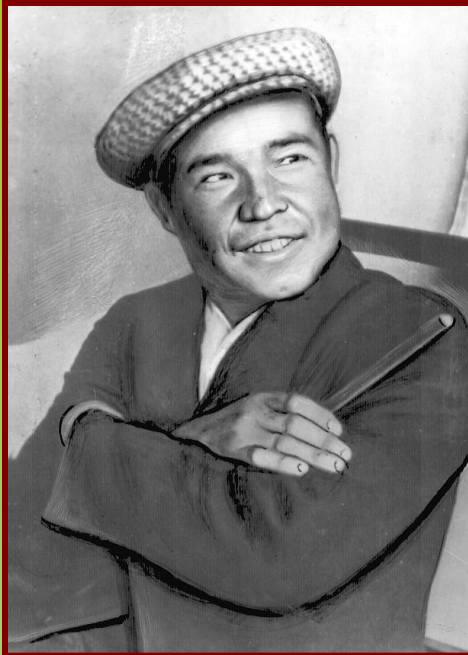
Корным почо госрабфак

Пеш пычкемыш
Сокры йүд гыч
Мыйым лукто
Госрабфак.
Олык гане
Койын кийше
Корным почо
Пеш умбак.

Шулдырым чўктышö Моско

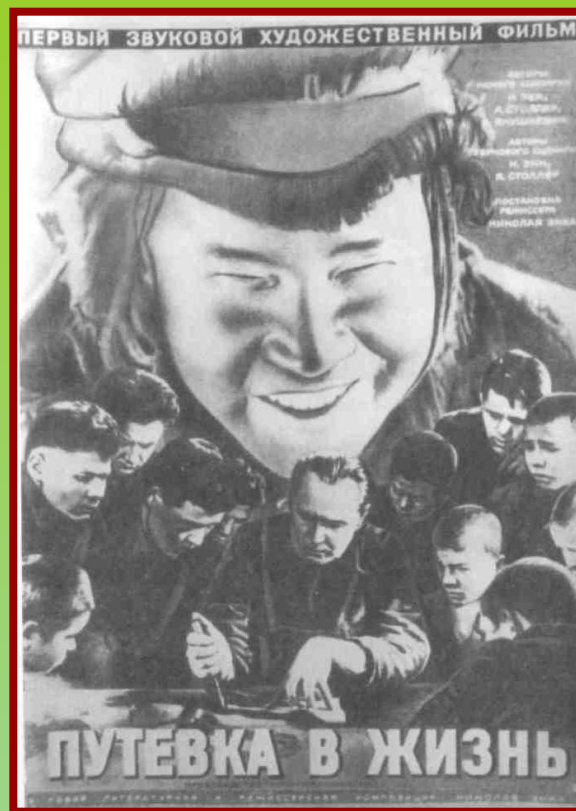

Рабфак деч вара 1929 ийыште кенежым Москвашке каен да кинотехникумыш пурен.

«Путёвка в жизнь»

Лач тиде жапыште
Николай Владимирович Экк
«Путёвка в жизнь» первый
йўкан фильмым шындаш
тўналын. Фильмыште 20-шо
ийлаште беспризорник-влакым
чумырымо трудовой коммуна
нерген каласалтеш. Моло
йолташыж дене пырля Йыван
Кырлат массовкышто модаш
коштын.

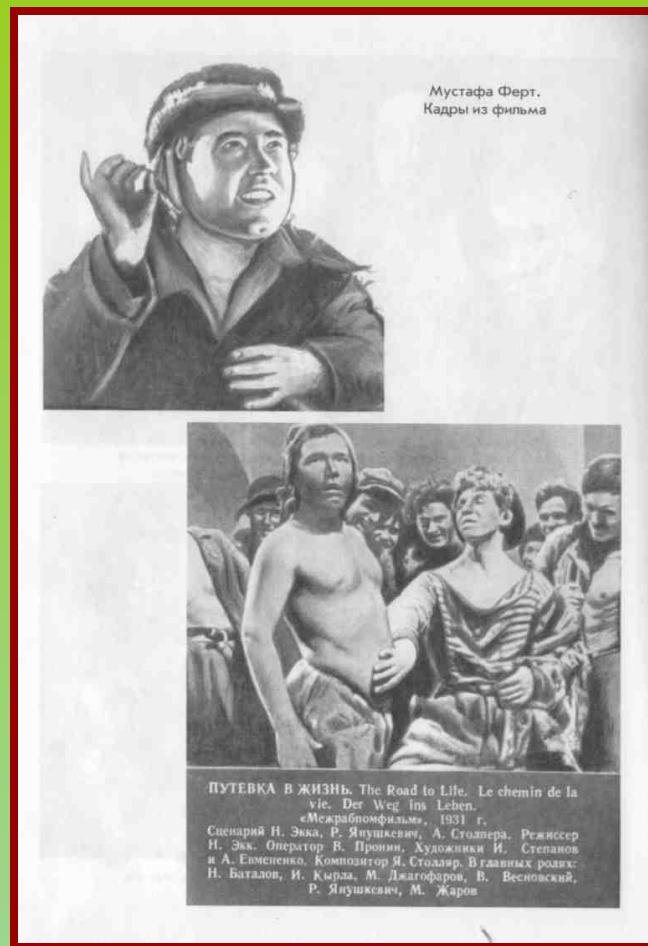

«Путёвка в жизнь»

Эпизод тыге эртен: «Милиций толеш», - манын кычкыралмек, беспризорник-влак кушко гына шылын огытыл (печкеш, яшлыкыш, нуным шўдырен луктеденыт). Тиде сценкыште вочко гыч монгол шўргывылышан, тошто, лаптыргыше ўдырамаш шляпам упшалше беспризорник койо. Чоян ончышо анысыр шинчан чурий коймек, эше шляпа дене, чыланат воштылаш тўналыч, да ку-ку манын уэш шылмекыже совым кыраш тўналыч.

- Тиде кө?
- Кушеч?
- Да вет тиде Мустафа!
- Тиддеч сайжым от му!
- Теве тиде Мустафа.

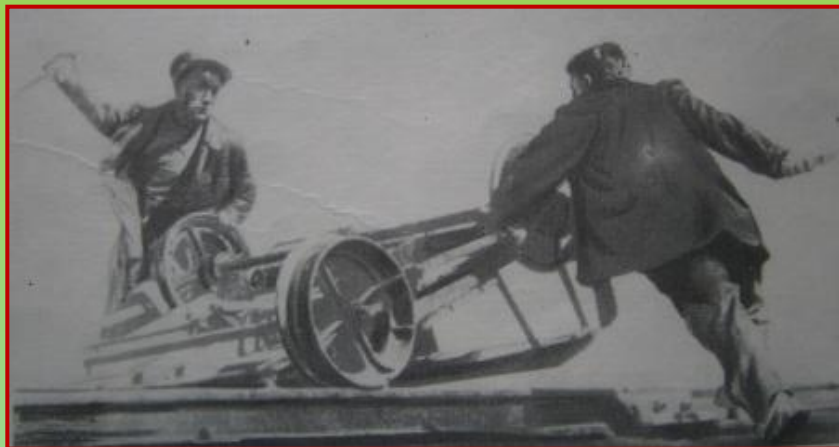
Первый звуковой
художественный фильм
„ПУТЁВКА В ЖИЗНЬ“
был выпущен
киностудией
„МЕЖРАБПОМФИЛЬМ“
в 1931 году.

Звук был записан
на аппаратуре системы
инженера П. ТАГЕРА

«Путёвка в жизнь»

Мустафа дрезина дене
кудалеш, йоратыме «Ой, луй
модеш, луй модеш»
мурыжым муралта. Мурын
авторжо Пётр Ланов.

«Путёвка в жизнь»

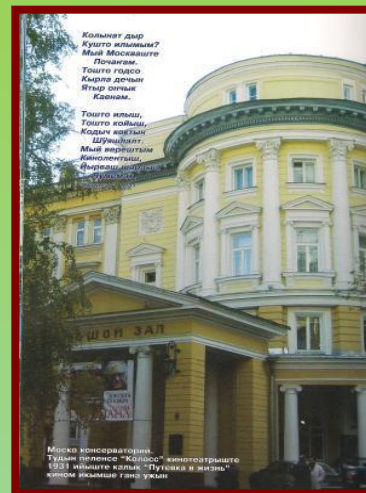

Моско консерваторийын кугу залыштыже, «Колосс» кинотеатрыште 1 июньшто икымше гана «Путевка в жизнь» ончыкталтын. 1931 ий

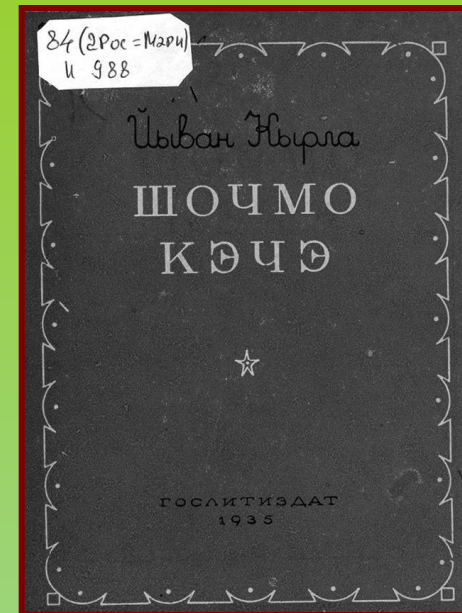
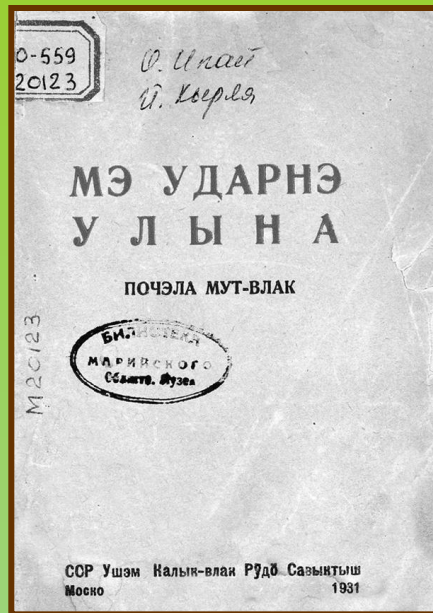
«Путёвка в жизнь»

1932 ийыште тунямбал кинофестивальышыште эн сай фильмлан шотлалтын. Николай Владимирович Экк эн талантливый режиссёр, Баталов, Жаров, Иван Кырла кугу чапым налыныт. «Путевка в жизнь» фильмым 120 утла элыште ончыктеныт, калыкым куандареныт. Тыгай кугу олаште Нью-Йоркышто 6 тылзе ончыктеныт. Тылеч вара Германий, Франций, Италий, Индий, Болгарий калыкым куандареныт. Вес эллаште ончыктымо деч толшо шортньо Челябинский тракторный заводым ышташ, түрлө машина ден оборудованийым налаш каен.

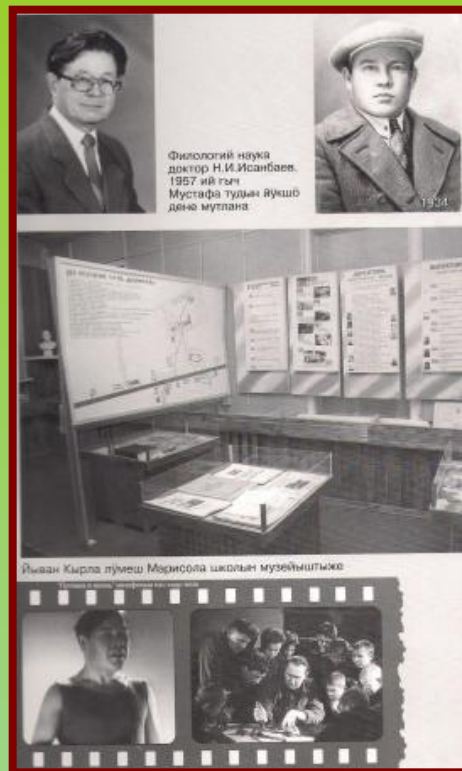

Йыван Кырлан книгаже - влак

Йыван Кырлам шарнен илена

«Йыван Кырла лудмаш»

Йыван Кырла лудмаш кум
ийлан ик гана эртаралтеш.
Республикысе школлаште
тунемше-влак шке
мастарлыкыштым ончыктат.

Марий калык поэт да киноактерын 100 ияш лумгеныжым "Йыван Кырла лудмаш" икымше научно-практический конференций дене палемден. Тудо 2009 ий 17 мартыште Шернур поселкысо 1-ше №-ан школышто эртен. Тиде конфере тыгай лудмашым кум ийлан ик гана эртараш палемдыме.

Киноартист да поэт лүмеш у медаль

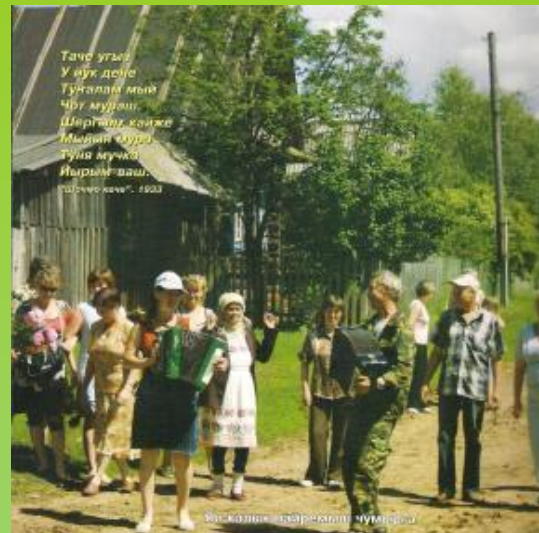
Марий Эл Республикын тўвыра, печать да национальность паша шотышто министерствыже поэт да киноартист Йыван Кырлан шочмыжлан 100 ий темме лүмеш медальым ямдылен. Ший тўсан шарныктышан медальын авторжо – марий художник Сергей Таныгин. Тудын ик могырныжо Йыван Кырлан портретше, йырже «Служение народу», «Калык верч тыршаш» манын возымо. Шенгел могырыштыжо «100 лет Йывану Кырле», «Йыван Кырлалан 100 ий» манме. Покшелныже кок могырышкыла чонештыше кок кайыкым сўретлыме.

Марий калык шарнен ила

Шериур районысо
Марисоляште
Йылан Кырлалан
чеккум почмаш. 1993 ий

Тачо угыло
У нук дейо
Тунгалли мый
Чбу мулан,
Шертану койже
Имын чурт,
Туна мучко
Идырм-ваш,
Тулво кеве". 1993

Йылан Кырлалан чумалык

Kygy may !